

■ БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 657:338.432

ОПЕРАЦІЇ З АГРАРНИМИ РОЗПИСКАМИ: ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ©

Н.Г. ЦАРУК,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського
обліку, аналізу та аудиту,
ВП НУБіП України “Ніжинський
агротехнічний інститут”
(м. Ніжин)

Розвиток фінансово-економічних відносин в Україні передбачає у тому числі постійний пошук оптимальних джерел фінансування бізнес-активностей суб'єктів господарювання у різних галузях. Особливо актуальними питання забезпечення процесів господарської діяльності фінансовими ресурсами є для сільськогосподарських підприємств, враховуючи сезонність їхньої діяльності та інші суттєві специфічні особливості сільського господарства. В цьому ключі традиційні методи та інструменти забезпечення аграрних товаровиробників необхідними їм засобами не є абсолютно ефективними, враховуючи високу вартість кредитних продуктів та низький рівень довіри аграрників до інших форм залучення позикових коштів. У зв'язку із цим, враховуючи досвід зарубіжних країн, в Україні на законодавчому рівні закріплено можливість забезпечення сільськогосподарського бізнесу коштами та факторами виробництва у позиковому порядку за рахунок впровадження інструментарію аграрних розписок, операції за якими передбачають можливість отримання аграрниками необхідних благ шляхом застави майбутнього врожаю. Впровадження будь-якого нового інструменту має супроводжуватися розробкою відповідного методичного, організаційного та технічного забезпечення його функціонування, і одним із аспектів, що сприяють поширенню практики випуски та обігу аграрних розписок, є прояснення моментів, пов'язаних із відображенням операцій з ними на рахунках бухгалтерського обліку. Саме тому у статті надано пропозиції та рекомендації щодо облікового відображення руху коштів, цінностей і прав в межах договірних відносин з аграрними розписками, виходячи з природи зобов'язань і прав за ними.

Ключові слова: фінансування бізнесу, бухгалтерський облік, аграрні розписки, рахунки, подвійний запис, сільськогосподарські підприємства.

Табл. 4. Літ. 15.

Постановка проблеми. У процесі провадження господарської діяльності сільськогосподарські товаровиробники, як ніякі інші підприємства виробничої сфери, залежать від сезонності надходження грошових коштів за реалізовану продукцію. В більшій мірі це стосується підприємств галузі рослинництва, адже у тваринництві отримання продукції відбувається частіше, ніж раз на рік, а в багатьох

галузях має і потоковий характер. При цьому кожен наступний виробничий цикл у рослинництві потребує здійснення значних витрат на насіння і садівні матеріали, засоби підживлення і захисту рослин, паливно-мастильні матеріали, ремонт техніки, оплату послуг сторонніх організацій та виплату орендної плати за користування землею і майном тощо. Однак з різних причин ці підприємства часто на момент, коли виникає необхідність здійснити інвестування у виробничі фактори для отримання наступного врожаю, страждають від нестачі коштів на ці потреби. Для покриття цього недофінансування вони зазвичай вдаються до банківських запозичень, що в кінцевому підсумку суттєво знижує рентабельність їхньої діяльності. При цьому і держава, і власне сільськогосподарські підприємства завжди постійно шукають шляхи диверсифікації джерел залучених коштів. Одним із результатів таких пошуків стало запровадження особливої форми фінансування – шляхом виписки аграрних розписок відповідно до прийнятого у 2012 році Закону України "Про аграрні розписки" [7]. Однак під цей новий спосіб фінансування аграрного бізнесу ще не напрацьовано достатнього та дієвого нормативного і методичного забезпечення, у тому числі і в частині облікового відображення руху цих розписок у бухгалтерських системах аграрних підприємств та держателів цих документів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальним питанням розвитку фінансування сільськогосподарських підприємств через аграрні розписки присвячено праці С. Рабенка, І. Дудки, Ю. Вітки [13], М. Лугового [6], В. Андрієвського [1], Н. Бондаренко [3], Г. Калетнік [16], Т. Коваленко [5], І. Абрамової, О. Віленчук, Д. Деми [2, с.142-148] та інших. Однак питанням відображення аграрних розписок та розрахунків за ними у бухгалтерському обліку у працях науковців достатньої уваги не приділено.

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є визначення особливостей відображення операцій з аграрними розписками у бухгалтерському обліку їх емітентів та держателів на основі аналізу порядку функціонування цього виду боргових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до статті 1 Закону України "Про аграрні розписки" [7] під аграрною розпискою розуміють товаророзпорядчий документ, який передбачає безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у цьому документі умовах. При цьому аграрні розписки використовуються у операціях з сільськогосподарською продукцією, що ідентифікована у групах 01-14 УКТ ЗЕД згідно з Митним тарифом України [10], до яких відноситься продукція рослинництва і тваринництва, наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Групи продуктів сільськогосподарського виробництва, до яких застосовний механізм аграрних розписок

Номер групи	Опис товарної номенклатури групи
1	2
Група 01	Живі тварини
Група 02	М'ясо та їстівні субпродукти
Група 03	Риба і ракоподібні, молюски та інші водяні безхребетні

Продовження табл.1

1	2
Група 04	Молоко та молочні продукти; яйця птиці; натуральний мед; їстівні продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені
Група 05	Інші продукти тваринного походження, в іншому місці не зазначені
Група 06	Живі дерева та інші рослини; цибулини, коріння та інші аналогічні частини рослин; зрізані квіти і декоративна зелень
Група 07	Овочі та деякі їстівні коренеплоди і бульби
Група 08	Їстівні плоди та горіхи; шкірки цитрусових або динь
Група 09	Кава, чай, мате або парагвайський чай, прянощі
Група 10	Зернові культури
Група 11	Продукція борошномельно-круп'яної промисловості; солод; крохмалі; інулін; пшенична клейковина
Група 12	Насіння і плоди олійних рослин; інше насіння, плоди та зерна; технічні або лікарські рослини; солома і фураж
Група 13	Шелак природний неочищений; камеді, смоли та інші рослинні соки і екстракти
Група 14	Рослинні матеріали для виготовлення плетених виробів; інші продукти рослинного походження, в іншому місці не зазначені

Джерело: сформовано за [10]

При цьому механізм аграрних розписок не діє для наступних товарів, прямо або опосередковано пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю (табл. 2).

Таблиця 2

Групи продуктів, до яких механізм аграрних розписок не застосовується

Номер групи	Опис товарної номенклатури групи
Група 16	Готові харчові продукти з м'яса, риби або ракоподібних, моллюсків або інших водяних безхребетних
Група 17	Цукор і кондитерські вироби з цукру
Група 18	Какао та продукти з нього
Група 19	Готові продукти із зерна зернових культур, борошна, крохмалю або молока; борошняні кондитерські вироби
Група 20	Продукти переробки овочів, плодів, горіхів або інших частин рослин
Група 21	Різні харчові продукти
Група 22	Алкогольні та безалкогольні напої і оцет
Група 23	Залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин
Група 24	Тютюн і промислові замітники тютюну

Джерело: сформовано за [10]

Аналогічно до усіх класичних схем позичкового фінансування, сторонами аграрної розписки є боржник та кредитор. Боржник видає аграрну розписку з метою підтвердити своє зобов'язання поставити аграрну продукцію або сплатити гроші на визначених в ній умовах. Кредитором є фізична або юридична особа, яка у обмін на аграрну розписку здійснює передбачені домовленістю з боржником дії – надає гроші, поставляє товари, послуги, виконує роботи, еквівалентні вартості застави по аграрній розписці. Також кредитором може бути фізична або юридична особа, яка отримала права кредитора від іншого кредитора. З цього випливає, що відносини з обігу аграрних розписок можуть бути як двосторонніми, так і багатосторонніми. У

першому варіанті обліку підлягатимуть лише взаємні зобов'язання сторін, а у другому – також і процеси купівлі-продажу аграрних розписок (або їх відчуження в інший спосіб) між різними кредиторами.

По суті, через аграрну розписку відбувається застава його майбутнього урожаю кредитором під отримання наведених вище речей (грошей, виробничих факторів, послуг, робіт тощо). При цьому розмір застави не може бути менший, ніж розмір зобов'язання за аграрною розпискою, і в момент збирання врожаю предметом застави стає безпосередньо сільськогосподарська продукція у визначеному відповідно до суми за аграрною розпискою фізичному обсягу. При цьому, якщо боржник за аграрною розпискою не виконує своє зобов'язання, кредитор має повне право задовольнити свої вимоги до нього за рахунок заставленого врожаю. Якщо ж відбувається загибель посівів, урожай з яких і є предметом застави, боржник обов'язково проводить заміну заставного майна.

Законом України "Про аграрні розписки" встановлено два види аграрних розписок: товарні аграрні розписки та фінансові аграрні розписки.

Товарні аграрні розписки є аграрними розписками, що встановлюють безумовне зобов'язання боржників за цими розписками здійснити постачання узгодженої сільськогосподарської продукції відповідно до кількісних, якісних параметрів з визначенням місця і строку поставки у цій розписці.

Фінансова аграрна розписка є різновидом аграрної розписки, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості.

Як зазначає О.А. Сьомченков, "...аграрні розписки мають документарну форму, регламентовані обов'язкові реквізити, передбачають нотаріальне посвідчення та реєстрацію в Реєстрі аграрних розписок, застава за розпискою фіксується в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна. Передача прав кредитором за розпискою іншій особі передбачає вчинення індосаменту й підлягає нотаріальному посвідченню". [14].

Щоби зрозуміти, яким чином операції з аграрними розписками мають бути відображені в бухгалтерському обліку, слід чітко ідентифікувати, які об'єкти обліку співвідносяться з ними. Можливих варіантів лише два:

1) або аграрні розписки визнаються звичайним зобов'язанням однієї сторони (боржника) та відповідно дебіторською заборгованістю іншої (кредитора за аграрною розпискою);

2) або аграрні розписки визнаються цінним папером, і в такому разі до них застосовні правила обліку зобов'язань за цінними паперами з використанням відповідних бухгалтерських рахунків.

З одного боку, аграрна розписка є борговим документом, що, здавалося би, має надавати їй статусу цінного паперу, особливо з огляду на те, що за цими розписками існує можливість передачі права на стягнення зобов'язання третім особам. На перший погляд, операції за товарними аграрними розписками нагадують операції зі складськими свідоцтвами на зерно, які відповідно до Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" [12] та Закону України "Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва" [11] є цінними паперами. Операції з фінансовими аграрними розписками є дуже схожими до вексельних операцій, лише з

тією особливістю, що кредитор може надавати за фінансовою аграрною розпискою і товари, а для визначення суми, яку має сплатити боржник, використовується спеціальна формула, прив'язана до ціни сільськогосподарської продукції, яка є предметом застави за цією розпискою. Однак у статті Тетяни Коваленко "Векселі vs Аграрні розписки: спільне та відмінне" [5] наводяться переконливі аргументи на користь встановлення чіткої різниці між розписками і векселями як формою цінних паперів. А у статті "Закон України "Про аграрні розписки: бажали як краще, а вийшло як завжди..." на порталі "Юридичний радник" [4] взагалі проведено детальний аналіз різниць між ознаками цінних паперів у цілому та тими характеристиками, якими наділені аграрні розписки відповідно до Закону, що регулює їх обіг. Основні різниці вважаємо за резонансне привести нижче.

Відповідно до ст. 194 Цивільного кодексу України [15] та ч. 1 ст. 3 Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" цінним папером є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і визначає взаємовідносини між особою, яка його розмістила (видала), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його розміщення, а також можливість передачі прав, що випливають з цього документа, іншим особам. Таким чином, ознаками, що в сукупності характеризують документ як цінний папір, є наступні:

- він має встановлену форму і реквізити;
- він посвідчує майнове чи грошове право;
- він визначає відносини між особою, яка його видала, і власником, з виконанням зобов'язань, пов'язаних з умовами розміщення цінного паперу;
- він є обігоздатним;
- він є неподільним – право, посвідчене папером, не може передаватися відірвано від нього;
- групи і види цінних паперів підлягають нормативній фіксації.

Окремі характеристики цінних паперів, наведені вище, притаманні й аграрним розпискам:

- 1) аграрна розписка має форму і реквізити, підлягає видачі, не може бути знеруховленою, є товаророзпорядчою;
- 2) аграрна розписка передбачає визначення зобов'язання особи;
- 3) аграрна розписка визначає взаємовідносини між боржником (особою, яка її видала) і кредитором по розписці та передбачає виконання зобов'язань згідно з вказаними в ній умовами;
- 4) аграрна розписка є обігоздатною, тобто право кредитора по ній може вільно передаватися.

Однак критерії останніх двох ознак цінних паперів аграрні розписки не витримують, адже, на відміну від Цивільного кодексу Закон про аграрні розписки не закріплює вимоги щодо неподільності аграрних розписок. Але набагато більш переконливим аргументом на користь невизнання аграрних розписок цінними паперами є те, що жоден пункт жодної статті Закону не відносить розписки до категорії цінних паперів.

В той же час аграрним розпискам притаманні ознаки договору, а це означає, що відповідно до статті 509 Цивільного кодексу України відносини за розписками ідентифікуються як боргове договірне зобов'язання за рахунок встановлення сторін аграрної розписки, тоді як цінний папір є об'єктом цивільних прав і не має сторін,

адже сторони можуть існувати лише у правовідносинах (у тому числі й у правовідносинах щодо цінного паперу), а не у самому цінному папері. Окрім того, у статті 1 Закону про аграрні розписки прямо зазначається, що має існувати договір, за яким видається відповідна розписка.

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції про його застосування [9] для обліку зобов'язань підприємства передбачено рахунки класу 5 "Довгострокові зобов'язання" та класу 6 "Поточні зобов'язання". Зобов'язання підприємства, яке видає кредиторю аграрну розписку, на рахунках 51 "Довгострокові векселі видані" та 62 "Короткострокові векселі видані", як було доведено вище, обліковувати не слід. Не є виправданим, на нашу думку, і облік зобов'язань за ними на рахунках 50 "Довгострокові позики" та 60 "Короткострокові позики". Міркування з цього приводу наступні. З опису рахунку 60 "Короткострокові позики", який міститься в Інструкції, слідує, що він призначений для обліку розрахунків за кредитами банків. І хоча у описі рахунку 50, окрім слів, які відповідають за опис обліку на ньому довгострокових кредитів, міститься характеристика, що дозволяє обліковувати на ньому інші залучені позикові кошти у інших осіб, які не є поточними зобов'язаннями, все ж за методом аналогій відображення на ньому аграрних розписок, виданих на строк, що перевищує один рік, небажане. Втім, слід зазначити, що аграрні розписки, згідно з логікою їх запровадження, не мають видаватися на тривалий строк, однак стаття 7 Закону України "Про аграрні розписки", яка регулює питання застави майбутнього врожаю, ніяким чином не акцентує уваги на тому, чи мається на увазі урожай поточного року, чи можлива застава врожаїв майбутніх років.

Отже, облік зобов'язань за аграрними розписками, які видаються на строк, що перевищує 12 календарних місяців з дати балансу, слід вести на рахунку 55 "Інші довгострокові зобов'язання", а зобов'язання за аграрними розписками, що видаються на строк до 12 календарних місяців з дати балансу, необхідно відображати на рахунку 68 "Розрахунки за іншими операціями", субрахунок 685 "Розрахунки з іншими кредиторами". При цьому аналітичний облік зобов'язань за аграрними розписками слід вести, відкривши до рахунку 55 субрахунок 55.1 "Зобов'язання за аграрними розписками" і аналогічний рахунок 685.1 "Зобов'язання за аграрними розписками" – до субрахунку 685 рахунку 68. Записи на цих субрахунках слід вести в розрізі кожної окремої аграрної розписки з відповідним позначенням продукції, яка є предметом застави. Однак ці зобов'язання слід визнавати не на момент укладення договору і видачі аграрної розписки, а лише на момент отримання від кредитора грошових коштів, цінностей або послуг, які є підставою для визнання боргу.

З юридичної точки зору сільськогосподарська продукція, яка вирощена боржником як предмет застави, не може вважатися його власністю. Згідно з правилами елементарної логіки, така продукція мала би оприбутковуватися з рахунків виробництва на позабалансові рахунки бухгалтерського обліку. Однак при цьому виникають наступні проблеми:

1. Унеможлиблюється закриття рахунку 23 "Виробництво", оскільки незалежно від того, використовується на підприємстві оцінка біологічних активів і сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю чи за первісною вартістю/собівартістю, витрати на біологічні перетворення мають бути урівноважені проводками по виходу продукції;

2. Стає неможливим закриття рахунків 55.1 та 685.1, на яких відображається вартість отриманих коштів, товарів або послуг від кредитора.

Тому отриману сільськогосподарську продукцію як предмет застави слід відображати на балансових рахунках бухгалтерського обліку аналогічно продукції, щодо якої застава відсутня. Але при цьому для обліку цієї продукції та собівартості її списання слід відкривати до рахунків 27 "Продукція сільськогосподарського призначення", 90 "Собівартість реалізації" та 70 "Дохід від реалізації" субрахунки для окремого обліку і контролю руху вартості заставлених продуктів. До речі, такий порядок слугує додатковою гарантією відсутності претензій з боку податкових органів щодо статусу цієї сільськогосподарської продукції для цілей справляння єдиного податку IV групи для сільськогосподарських товаровиробників. А для аграріїв, які в якості основи системи оподаткування обрали для себе податок на прибуток, класичне відображення постачання заставленої сільськогосподарської продукції через рахунки реалізації сприятиме уникненню претензій щодо приховування доходів та завищення витрат у податковому обліку. Окрім того, для цілей нарахування податку на додану вартість поставка заставленої продукції також у будь-якому випадку вважатиметься постачанням, а тому відображення суми ПДВ за дебетом рахунку 70 і кредитом рахунку 641 буде відповідати вимогам Інструкції з бухгалтерського обліку ПДВ [8].

Таблиця 3

Відображення операцій за аграрними розписками в обліку боржника

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1.	Отримано грошові кошти від кредитора за аграрною розпискою	30, 31	685.1, 55.1
2.	Отримано фактори виробництва (матеріали, біологічні активи, основні засоби тощо) від кредитора за аграрною розпискою	10, 20, 21, 22, 28	685.1, 55.1
3.	Отримано послуги від кредитора за аграрною розпискою	23, 91, 92, 93, 94, 97	685.1, 55.1
4.	Відображено податковий кредит за операціями з отримання факторів виробництва і послуг від кредитора – платника ПДВ за аграрною розпискою	641	685.1, 55.1
5.	Відображено собівартість сільськогосподарської продукції, яка передається кредитору на умовах аграрної розписки (для цілей урахування вартості продукції при розрахунку сільгоспчастки для платників єдиного податку IV групи)	90	23, 27
6.	Відображено дохід від передачі сільськогосподарської продукції кредитору на умовах аграрної розписки з одночасним закриттям заборгованості	685.1, 55.1	70
7.	Нараховано ПДВ при передачі сільськогосподарської продукції кредитору (ця операція вважається постачанням)	70	641
8.	Перераховано грошові кошти кредитору за фінансовою аграрною розпискою	685.1, 55.1	31

Джерело: сформовано автором

Оскільки в обмін на заставу майбутнього врожаю кредитором можуть і видаватися грошові кошти, і надаватися послуги, і передаватися продукція тощо, відображення кожної з цих операцій на рахунках бухгалтерського обліку матиме

свою специфіку. З огляду на це, у таблиці 3 запропоновано бухгалтерські проведення за операціями, які найчастіше матимуть місце у процесі обігу аграрних розписок у боржника.

У держателів аграрних розписок, якщо вони зобов'язані вести бухгалтерський облік відповідно до чинного в Україні нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку, облік дебіторської заборгованості за аграрними розписками, виданими на строк, що перевищує 12 місяців з дати балансу, слід відображати на рахунку 18 "Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи" з виділенням субрахунку 18.1 "Зобов'язання дебіторів за аграрними розписками". Дебіторську заборгованість за аграрними розписками, виданими на строк, що не перевищує 12 календарних місяців з дати балансу, слід відображати на рахунку 37 "Розрахунки з різними дебіторами", субрахунок 377 "Розрахунки з іншими дебіторами", з виділенням субрахунку 377.1 "Зобов'язання дебіторів за аграрними розписками". Аналогічно обліку заборгованості у боржника, аналітичний облік такої дебіторської заборгованості слід вести у розрізі кожної аграрної розписки. При цьому рахунки 14 "Довгострокові фінансові інвестиції" та 35 "Поточні фінансові інвестиції" з огляду на ті ж міркування, які висловлені щодо рахунків 50, 51, 60, 61 (оскільки фінансові інвестиції передбачають вкладення переважно в цінні папери, а аграрні розписки, як зазначалося вище, такими не є), для обліку дебіторської заборгованості за аграрними розписками використовувати не варто. Порядок облікового відображення операцій з аграрними розписками у кредитора та подальшого обігу цих документів відображено у таблиці 4.

Таблиця 4

Відображення операцій з аграрними розписками у держателів

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1.	Видано грошові кошти боржнику на виконання умов аграрної розписки	377.1	30, 31
2.	Здійснено постачання факторів виробництва (матеріалів, біологічних активів, основних засобів тощо) та послуг боржнику за аграрною розпискою	377.1	70, 71
3.	Відображено ПДВ з вартості постачання факторів виробництва (матеріалів, біологічних активів, основних засобів тощо) та послуг боржнику за аграрною розпискою	70,71	641
4.	Відображено собівартість поставлених факторів виробництва (матеріалів, біологічних активів, основних засобів тощо) та послуг боржнику за аграрною розпискою	90	20, 21, 22, 23, 26, 27, 28
5.	Відображено повернення боргу за аграрною розпискою грошовими коштами (для повернення коштів за фінансовими аграрними розписками використовується лише рахунок 31)	30, 31	377.1
6.	Отримано сільськогосподарську продукцію від боржника в рахунок погашення зобов'язань за аграрною розпискою	28	377.1

Продовження табл.4

1	2	3	4
7.	Відображено податковий кредит при отриманні сільськогосподарської продукції в рахунок погашення зобов'язань за аграрною розпискою	641	377.1
8.	Відображено передачу права за аграрною розпискою наступному держателю	377	377.1
9.	Сплачено наступним держателем кошти за аграрною розпискою	30, 31	377
10.	Отримано від наступного держателя матеріальні цінності і послуги в рахунок переданої аграрної розписки	20, 21, 22, 23, 26, 28, 91, 92, 93, 94, 97	377
11.	Відображено податковий кредит при отриманні матеріальних цінностей і послуг в рахунок переданої аграрної розписки	641	377
12.	Відображено дохід держателя аграрної розписки від різниці між вартістю продукції, яка має бути отримана за розпискою (або величиною грошового зобов'язання за фінансовою розпискою), та сумою, сплаченою поточним держателем попередньому	377.1	719.1
13.	Відображено витрати держателя аграрної розписки від різниці між вартістю продукції, яка має бути отримана за розпискою, та сумою, сплаченою поточним держателем попередньому	949.1	377.1

Джерело: сформовано автором

Із даних, наведених у таблиці 4, слідують наступні висновки про особливості обліку операцій з передачі права на стягнення зобов'язань за аграрними розписками від першого кредитора до кожного наступного кредитора. Якщо наступні після першого кредитора держателі придбають розписки за ціною, яка буде меншою, ніж вартість продукції або сума грошових коштів, що підлягатимуть отриманню від боржника за умовами розписки, ці суб'єкти мають на величину цієї різниці відображати дохід від таких операцій. Ми вважаємо, що такий дохід має відображатися проведенням за дебетом рахунку 377.1 та кредитом субрахунку 719 "Інші доходи від операційної діяльності" рахунку 71 "Інший операційний дохід" з виділенням субрахунку другого порядку 719.1 "Доходи за операціями з аграрними розписками". Якщо ж внаслідок отримання продукції від боржника виявиться, що її вартість менша, ніж сума коштів, заплачена держателем, що проводить стягнення заборгованості, попередньому держателю розписки, цю різницю слід відображати за дебетом рахунку субрахунку 949 "Інші витрати операційної діяльності" до рахунку 94 "Інші витрати операційної діяльності" з виділенням субрахунку другого порядку 949.1 "Витрати за операціями з аграрними розписками" та кредитом рахунку 377.1.

Висновки. За результатами проведеного дослідження особливостей визнання операцій з аграрними розписками об'єктами бухгалтерського обліку встановлено, що ані у відносинах між боржником та першим держателем, ані у подальших відносинах, пов'язаних із передачею майнових і грошових прав, що передбачені цими документами, такі об'єкти не набувають статусу фінансових інструментів та фінансових інвестицій. Відповідно, їхній облік має забезпечуватися в рамках

загальноновизнаного порядку відображення на рахунках бухгалтерського обліку договірних зобов'язань. Для цього у статті надано пропозиції щодо відкриття бухгалтерських рахунків для обліку господарських активностей, пов'язаних із обігом аграрних розписок, а також приведено рекомендований порядок відображення цих операцій в системі подвійного запису. Перспективою досліджень у даному напрямку є розробка спеціалізованих документів та реєстрів обліку операцій з аграрними розписками та можливостей їхньої інтеграції у програмні продукти з автоматизації облікових процедур.

Список використаних джерел.

1. Андрієвський В.Є. Економічна доцільність впровадження системи кредитування під заставу майбутнього врожаю в Україні [Електронний ресурс] / В.Є. Андрієвський, С.М. Терещук, Н.В. Сеперович. // Режим доступу: <http://www.amdi.org.ua/>.
2. Абрамова І.В., Віленчук О.М., Дема Д.І. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи: монографія. // І.В. Абрамова, О.М. Віленчук, Д.І. Дема; за ред. проф. Д.І. Деми. // Житомир: ЖНАЕУ, 2015. – 364 с.
3. Бондаренко Н.В. Альтернативні інструменти кредитування аграрного сектору економіки [Електронний ресурс]. // Н.В. Бондаренко. // Режим доступу: <http://journals.nubip.edu.ua/>.
4. Закон України "Про аграрні розписки: бажали як краще, а вийшло як завжди... [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://yurradnik.com.ua>.
5. Коваленко Т. Аграрні розписки: оформлення, видача, обіг та виконання [Електронний ресурс]. // Т. Коваленко. // Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/>.
6. Луговий М. Як фінансувати українських сільгоспвиробників за допомогою аграрних розписок: уроки Бразилії [Електронний ресурс] // М. Луговий // Режим доступу: <http://uga-port.org.ua/>.
7. Про аграрні розписки: Закон України від 06.11.2012 р. №5479-VI [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
8. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку податку на додану вартість: наказ Міністерства фінансів України від 01.07.1997 р. №141 [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
9. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року №291 [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/>.
10. Про Митний тариф України: Закон України від 19.09.2013 р. №584-VII [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
11. Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва: Закон України від 23.12.2004 р. №2286-IV [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.
12. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. №3480-IV [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
13. Рабенюк С., Дудка І., Вітка Ю. Аграрні розписки: нові можливості [Електронний ресурс]. // С. Рабенюк, І. Дудка, Ю. Вітка. // Режим доступу: <http://dapr.ck.ua>.
14. Сьомченков О.А. Оптимізація нормативного регулювання використання аграрних розписок / О. А. Сьомченков // Економіка АПК. – 2015. – № 1. – С. 46-55.

15. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.

16. Калетнік Г. М. Аграрна розписка як альтернативний варіант фінансового забезпечення аграрного виробництва / Г. М. Калетнік, Г. О. Пчелянська, С. М. Терещук // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія : Економічні науки. – 2012. – № 4(70). – Т. 2. – С. 74-79.

Список джерел у транслітерації/ References.

1. Andriievskiy V.Ie. Ekonomichna dotsilnist vprovadzhennia systemy kredytuvannia pid zastavu maibutnoho vrozhaiu v Ukraini [Elektronnyi resurs] / V.Ie. Andriievskiy, S.M. Tereshchuk, N.V. Seperovych. // Rezhym dostupu: <http://www.amdi.org.ua>.

2. Abramova I.V., Vilenchuk O.M., Dema D.I. Finansova polityka v ahrarnomu sektori ekonomiky: stan ta perspektyvy: monohrafiia. // I.V. Abramova, O.M. Vilenchuk, D.I. Dema; za red. prof. D.I. Demy. // Zhytomyr: ZhNAEU, 2015. – 364 s.

3. Bondarenko N.V. Alternatyvni instrumenty kredytuvannia ahrarnoho sektoru ekonomiky [Elektronnyi resurs]. // N.V. Bondarenko. // Rezhym dostupu: <http://journals.nubip.edu.ua>.

4. Zakon Ukrainy "Pro ahrarni rozpysky: bazhaly yak krashche, a vyishlo yak zavzhdy... [Elektronnyi resurs]. // Rezhym dostupu: <http://yurradnik.com.ua>.

5. Kovalenko T. Ahrarni rozpysky: oformlennia, vydacha, obih ta vykonannia [Elektronnyi resurs]. // T. Kovalenko. // Rezhym dostupu <http://agro-business.com.ua>.

6. Luhovyi M. Yak finansuvaty ukrainskykh silhospvyrobnykiv za dopomohoiu ahrarnykh rozpysok: uroky Brazyl'ii [Elektronnyi resurs] // M. Luhovyi // Rezhym dostupu: <http://uga-port.org.ua>.

7. Pro ahrarni rozpysky: Zakon Ukrainy vid 06.11.2012 r. №5479-VI [Elektronnyi resurs]. // Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

8. Pro zatverdzhennia Instruksii z bukhhalterskoho obliku podatku na dodanu vartist: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 01.07.1997 r. №141 [Elektronnyi resurs]. // Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

9. Pro zatverdzhennia Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku ta Instruksii pro yoho zastosuvannia: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 30 lystopada 1999 roku №291 [Elektronnyi resurs]. // Rezhym dostupu: <http://search.ligazakon.ua>.

10. Pro Mytnyi taryf Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19.09.2013 r. №584-VII [Elektronnyi resurs] // Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

11. Pro sertyfikovani tovarni sklady ta prosti i podviini skladski svidotstva: Zakon Ukrainy vid 23.12.2004 r. №2286-IV [Elektronnyi resurs]. // Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

12. Pro tsinni papery ta fondovy rynok: Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 r. №3480-IV [Elektronnyi resurs]. // Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

13. Rabenok S., Dudka I., Vitka Iu. Ahrarni rozpysky: novi mozhlyvosti [Elektronnyi resurs]. // S. Rabenok, I. Dudka, Iu. Vitka. // Rezhym dostupu: <http://dapr.ck.ua>.

14. Somchenkov O.A. Optymizatsiia normatyvnoho rehuliuвання vykorystannia ahrarnykh rozpysok / O. A. Somchenkov // Ekonomika APK. – 2015. – № 1. – С. 46-55.

15. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. №435-IV [Elektronnyi resurs]. // Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

16. Kaletnik H.M. Ahrarna rozpyska yak alternatyvnyi variant finansovoho zabezpechennia ahrarnoho vyrobnytstva / H.M. Kaletnik, H.O. Pchelianska, S.M. Tereshchuk // Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Seria : Ekonomichni nauky. – 2012. – № 4(70). – Т. 2. – S. 74-79.

**ANNOTATION
OPERATIONS WITH AGRARIAN RECEIPTS: ACCOUNTING ASPECTS**

**TSARUK Natalia,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department
of Accounting, Analysis and Audit,
SS of NULES of Ukraine "Nizhyn Agrotechnical Institute"
(Nizhyn)**

The development of the financial and economic relations in Ukraine envisages a constant search for the optimal sources of financing the business activities of business activities in different sectors. The issues of providing the processes of economic activity with financial resources are especially actual for agricultural enterprises, considering the seasonality of their activities, and other essential specific characteristics of agriculture. In this key, the traditional methods and tools which provide the needed finances for agricultural producers are not completely effective, given the high cost of credit products and the low level of trust of agrarians to other forms of borrowing. In this regard, given the experience of foreign countries, in Ukraine at the legislative level is fixed the possibility of providing the agricultural business by finances and production factors in order of borrowing due to the implementing of instruments of agricultural receipts. Operations with these instruments provide the possibility for farmers to obtain the necessary goods by the pledge of future crops. The implementation of any new instrument have to be accompanied by the development of appropriate methodological, organizational and technical support for its functioning. And one of the aspects that contribute to the spread of circulation of agricultural receipts is clarifying the aspects related to the reflection of the operations with them on accounting accounts. That is why the paper presents suggestions and recommendations on accounting the movement of funds, goods and rights in the framework of contractual relations relating to agricultural receipts, based on the nature of the obligations and rights on them.

Key words: business financing, accounting, agricultural receipts, accounts, double entry, agricultural enterprises.

Tabl. 4. Lit. 15.

**АННОТАЦИЯ
ОПЕРАЦИИ С АГРАРНЫМИ РАСПИСКАМИ: УЧЁТНЫЕ АСПЕКТЫ**

**ЦАРУК Наталья Георгиевна,
кандидат экономических наук,
доцент кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита,
ОП НУБиП Украины "Нежинский агротехнический институт"
(г. Нежин)**

Развитие финансово-экономических отношений в Украине предусматривает в том числе постоянный поиск оптимальных источников финансирования бизнес-активностей субъектов хозяйствования в различных отраслях. Особенно

актуальными вопросы обеспечения процессов хозяйственной деятельности финансовыми ресурсами являются для сельскохозяйственных предприятий, учитывая сезонность их деятельности и другие существенные специфические особенности сельского хозяйства. В этом ключе традиционные методы и инструменты обеспечения аграрных товаропроизводителей необходимыми им средствами не являются абсолютно эффективными, учитывая высокую стоимость кредитных продуктов и низкий уровень доверия аграриев к другим формам привлечения заемных средств. В связи с этим, учитывая опыт зарубежных стран, в Украине на законодательном уровне закреплена возможность обеспечения сельскохозяйственного бизнеса средствами и факторами производства в заёмном порядке за счёт внедрения инструментария аграрных расписок, операции по которым предусматривают возможность получения аграриями необходимых благ путем залога будущего урожая. Внедрение любого нового инструмента должно сопровождаться разработкой соответствующего методического, организационного и технического обеспечения его функционирования, и одним из аспектов, способствующих распространению практики выписки и обращения аграрных расписок, является прояснение моментов, связанных с отражением операций с ними на счетах бухгалтерского учёта. Именно поэтому в статье представлены предложения и рекомендации по учётному отображению движения средств, ценностей и прав в рамках договорных отношений, связанных с аграрными расписками, исходя из природы обязательств и прав по ним.

Ключевые слова: финансирование бизнеса, бухгалтерский учёт, аграрные расписки, счета, двойная запись, сельскохозяйственные предприятия.

Табл. 4. Лит. 15.

Інформація про автора

ЦАРУК Наталія Георгіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут" (16600, Чернігівська обл., м Ніжин, вул. Шевченка, 43/3/203, e-mail: nata011074@mail.ru).

TSARUK Nataliia – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Accounting, Analysis and Audit, SS of NULES of Ukraine "Nizhyn Agrotechnical Institute" (16600, Chernihiv region, Nizhyn, Shevchenka str., 43/3/203, e-mail: nata011074@mail.ru).

ЦАРУК Наталья Георгиевна - кандидат экономических наук, доцент кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита, ОП НУБіП Украины "Нежинский агротехнический институт" (16600, Черниговская обл., г. Нежин, ул. Шевченко, 43/3/203, e-mail: nata011074 @ mail.ru).

